

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМПАТІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Гришко В., студ. гр. ПР-01,
Тащенко Н. В., к. філол. н, доц. СумДУ

Між політикою і мовою існує тісний зв'язок. Сьогодні надзвичайно важливу роль відіграє мова в політичному житті суспільства. Аналіз ролі мови в політиці знаходиться в центрі уваги філософів, політологів, психологів, соціологів, лінгвістів, вчених, політичних, громадських діячів та вчених всього світу. Здатність мови активно впливати на політичні процеси людством усвідомлена лише порівняно недавно. У соціальному конструктивізмі дістала переконливе обґрунтування спроможність понять, термінів, мовних зворотів бути зняряддям політичної мобілізації і потужним інформаційним ресурсом політичних структур. Мова матеріалізується у діях і вчинках людей і виступає як головне зняряддя соціалізації й самоідентифікації, виконуючи ряд функцій – ідентифікаційну, естетичну, номінативну, культуротворчу та інші. Політичний дискурс став предметом особливої та навіть прискіпливої уваги лінгвістів саме у той період, коли політична комунікація набула рис засобу маніпулювання свідомістю.

Розглядаючи вплив політики на громадську свідомість як один з найбільших серед впливів інших суспільних явищ, можна розглядати текст політичної промови як інструмент можливих маніпуляцій суспільною свідомістю під час здійснення політичної комунікації.

Емпатія є одним з важливих аспектів впливу на аудиторію у політичному дискурсі. Емоційно-оцінне ставлення комунікантів один до одного у вигляді емоційного відгуку полягає у здатності людини розпізнати емоційний стан іншого, у вмінні вислухати, проіннятися його/її душевними переживаннями та виразити готовність надати підтримку. Емпатизація політичного дискурсу передбачає використання великої кількості емоційно-забарвленої лексики та таких стилістичних засобів, як метафора, метонімія та евфемізм.

Сучасний стан розвитку лінгвістики характеризується посиленням інтересом до механізмів відображення емоцій та почуттів у мові і в мовленні, до функціонування невербальних компонентів комунікації як знаків емоцій, маркерів емоційно-оцінного ставлення людей один до одного та засобів урегулювання міжособистісних стосунків мовців у процесі комунікативної взаємодії. Поняття емпатії

дедалі активніше вживається в лінгвістиці, зокрема в комунікативній лінгвістиці тексту.

Найбільш поширене розуміння емпатії в психології – розглядати ситуацію з точки зору співрозмовника, відчутти почуття, подібні до його почуттів, розуміти й приймати його актуальний емоційний стан. Лінгвісти запозичили термін саме у такому, чисто психологічному розумінні, але з часом стало очевидним, що психологічна емпатія і лінгвістична емпатія мають однакову природу, але різні вияви і категорії. Термін “емпатія” застосовується в лінгвістиці для опису одного із способів передачі інформації з погляду мовця або того, хто сприймає інформацію, і передбачає можливість варіювання у способах пакування такої інформації. Особливо поширилося вживання терміна з того часу, як стала активно розвиватися семасіологія, когнітивна, комунікативна, емотивна лінгвістика, але чіткої диференціації між психологічним та лінгвістичним терміном не було. В. І. Шаховський став одним із перших мовознавців, які звернули на це увагу, і, розробляючи понятійно-термінологічний апарат емотивної лінгвістики, він чітко розмежував лінгвістичне поняття емоційності, емпатії, емоційного зараження та їх психологічних аналогів. Уточнюючи лінгвістичне розуміння емпатії, А. Кузнецова вводить поняття вербальної емпатії, яка, згідно з її уявленнями, є вираженням розуміння почуттів іншого; мовний вплив із метою вираження психологічної підтримки співрозмовнику.

Оскільки емпатія – це завжди реакція на емоційний стан співрозмовника, існує безпосередня залежність між характером емоційного стимулу й формою вираження емпатії з боку мовця. У відповідь на позитивні емоції адресата, мовець вибирає мовленнєві засоби для збереження позитивності і надає емпатійному висловленню таких прагматичних значень, як втішання, схвалення, захоплення тощо. Реагуючи на негативні емоції адресата, мовець використовує емпатійні висловлення, прагматичне завдання яких полягає у виведенні співрозмовника з негативного стану у площину позитивності. В таких випадках емпатійні висловлення набувають прагматичних значень підбадьорювання, обнадіювання, утішання, допомоги, турботи тощо.

Емпатизація політичного дискурсу реалізується за допомогою локальних стратегій, які, у свою чергу, складаються з певних тактик. До локальних дискурсивних стратегій вираження емпатії відносяться стратегія солідаризації з адресатом, стратегія моральної підтримки, стратегія збереження позитивного фокусу інформації, стратегія зміни

фокусу інформації з негативного на позитивний, стратегія інтерпретації негативної ситуації й стратегія самопрезентації мовця.

1. Стратегія солідаризації з адресатом полягає в максимальному залученні мовця до сфери переживань співрозмовника.

«And you're wondering, how's it going to affect me? How's going to affect my job? How's going to affect my house? How's going to affect my retirement savings or my ability to send my children to college?»

Президент Обама асоціює себе з аудиторією, ставить себе на місце слухачів, використовуючи ряд риторичних питань, які нібито задає собі аудиторія. Обама показує ідею спільності, говорячи слухачам, що він знає всі їхні проблеми та тривоги та співпереживає разом з ними, і тим самим він демонструє, що знає, як вирішити всі проблемні питання.

Для більш сильного ефекту мовлення оратор використовує градацію, де перелік об'єктів дії йде за мірою віддаленості від суб'єкта: *«me? my job? my house? my retirement savings? my ability to send my children to college?»*

У наведеному фрагменті Барак Обама намагається глибоко проинятися ситуацією, в якій опинились інші люди, проявити солідарність через тактику зацікавленості їх проблемами й тактику порівняння з самим собою.

2. Стратегія моральної підтримки полягає у намаганні покращити емоційний стан співрозмовника, надати допомогу у разі його психологічного дискомфорту.

«You've been through the roughest weeks anybody could imagine. My heart goes out to you. And I admire your pluck and perservance».

Використання метафори *«My heart goes out to you.»* показує, що Сенатор Джон Керрі з усією щирістю підтримує людей, які постраждали під час терористичного акту 11 вересня. Метафора виражає глибину почуттів Сенатора, що в свою чергу виконує одну з головних цілей емпатизації політичного дискурсу – підтримку співрозмовника з метою встановлення такого емоційного контакту, який дозволив би уникнути утрудненого спілкування.

Стратегія моральної підтримки також забезпечується тактиками обіцянки допомоги, дружньої поради, запевнення у благополучному стані справ і тактикою спонукання до конкретних дій.

3. Стратегія збереження позитивного фокусу інформації полягає у підтриманні позитивного настрою адресата.

«We may not get there in one year or even one term, but America – I have never been more hopeful than I am tonight that we will get there. I promise you – we as a people will get there».

За допомогою метонімії «America», під якою Президент Обама розуміє весь американський народ, здійснюється стратегія солідаризації із співрозмовником. Використання метафори «*we will get there*», говорячи про стабільне економічне положення в країні надає слухачам почуття впевненості в майбутньому, концентрує увагу слухачів на збереженні позитивних емоцій та почуттів. Стратегія збереження позитивного фокусу інформації втілюється в тактиках похвали, підбадьорювання та комплімента.

4. Стратегія зміни фокусу інформації з негативного на позитивний полягає у тому, що увага не акцентується на проблемах, а переключасться на іншу тему за рахунок тактики відволікання уваги адресата від його проблем і тактики зміни дій.

У межах політичного дискурсу ця стратегія може виражатися у застосуванні евфемізмів, до яких вдається мовець, щоб сфокусуватися на позитивному аспекті своєї промови і тим самим здійснити позитивний вплив на слухача.

У промові з приводу перемоги на президентських виборах у 2012 році Обама зазначає: *«It doesn't matter whether you're black or white or Hispanic or Asian or Native American or young or old or rich or poor, abled, disabled, gay or straight...»*

Політичні евфемізми *black* та *Native American* належать до групи евфемізмів, що безпосередньо виключають расову та етнічну приналежність. У мовленні зазначені евфемізми виконують вуалітивну та кооперувальну функції. Застосовуючи у промові ці мовні одиниці президент США тим самим підкреслює багатонаціональність держави та рівність усіх без винятку її громадян.

5. Стратегія інтерпретації негативної ситуації полягає у тому, що критична ситуація, в якій опинилася людина, перефразовується мовцем у позитивній площині.

«We are willing to look out for one another and help people who are vulnerable and help people who a down on their luck».

Використання евфемізму «*people who a down on their luck*» дозволяє приховати справжню сутність явища, шляхом створення позитивної конотації. Таким чином стратегія втілюється за допомогою тактики надання позитивної інтерпретації.

Ще одним прикладом тактики надання позитивної інтерпретації є слова президента США Барака Обама про те, що фіскальна політика

минулих років залишила американців в досить скрутному становищі, яке метафорично представлене як «*very deep hole*». Та все ж таки, на думку Обама, населення країни зможе із нього вибратися, відкопати країну з цієї «глибокої ями».

«Americans could dig the country out of the very deep hole that the reckless fiscal policies of the past have left for us.»

Ця стратегія забезпечується також тактиками пояснення, переконання (м'якого та наполегливого), тактикою надання позитивної перспективи.

6. Стратегія самопрезентації мовця – цілеспрямована подача мовця себе як турботливої, розуміючої людини, яка здатна підтримати свого співрозмовника. *«I would not be running for President if I didn't believe with all my heart that this is what the vast majority of Americans want for this country. This union may never be perfect, but generation after generation has shown that it can always be perfected. And today, whenever I find myself feeling doubtful or cynical about this possibility, what gives me the most hope is the next generation – the young people, whose attitudes and beliefs and openness to change have already made history in this election.»*

У цьому прикладі мовець намагається репрезентувати себе як емоційно чуйну людину. У кожному висловленні він виражає свою співучасть за рахунок використання займенників I та my. Ця стратегія реалізується через тактики персоналізації й привертання уваги до своєї особи.

Локальні стратегії взаємодіють у дискурсивному континумі, розташовуючись у ньому контактено чи дистантно. Кількість використаних стратегій та їхня конфігурація впливають на процес емпатизації політичного дискурсу, спрямовуючи його у бік гармонійного неутрудненого спілкування.

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 11-15.